

5. Закон України «Про страхування» від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР (зі змінами і доповненнями)

6. Слияния, поглощения и реструктуризация компаний / Патрик А. Гохан; Пер. с англ. — М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. — 741с.

7. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія / О.О. Гаманкова. — К.: КНЕУ, 2009. — 283, [1] с.

8. Скібіцький О.М. Антикризовий менеджмент: Навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 568 с.

Статтю подано до редакції 04.10.2012 р.

УДК 368.032.1

Супрун Н.В.,
старший викладач кафедри фінансів,
Криворізького економічного інституту
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ПРОЦЕС КАПІТАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

АНОТАЦІЯ. У статті викладено результати проведеного дослідження капіталізації українських страхових компаній. Визначено причини низької капіталізації страховиків та засоби її збільшення. Пропонується розроблений класифікатор страхових компаній відповідно до розміру їх сукупного капіталу.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: страховий ринок, капіталізація, класифікатор, активи, концентрація капіталу.

АННОТАЦИЯ. В статье изложены результаты проведенного исследования капитализации украинских страховых компаний. Определены причины низкой капитализации страховщиков и способы ее увеличения. Предлагается разработанный классификатор страховых компаний согласно размеру их совокупного капитала.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: страховой рынок, капитализация, классификатор, активы, концентрация капитала.

ANNOTATION. In the article presents the results of the study capitalization of Ukrainian insurance companies. The reasons of low capitalization of insurers and how to increase. Proposes to develop a classifier insurance companies according to the size of their total capital.

KEY WORDS: insurance market, capitalization, classifier, assets, concentration of capital.

Постановка проблеми. Протягом усього існування вітчизняного страхового ринку низька капіталізація страховиків виступала чи не найбільшою його проблемою. Капіталізація українського страхового ринку була і залишається низькою, порівняно з капіталізацією страхових ринків розвинених країн Заходу, а також багатьох країн Східної Європи. Низька капіталізація виступає одним з основних чинників низької конкурентоспроможності вітчизняних страховиків. Необхідним є чітке визначення причин низької капіталізації та засобів її збільшення.

Аналіз останніх джерел і публікацій. На низьку капіталізацію вітчизняного страхового ринку вказували такі вчені, як Барановський О.І. [1, с. 221], Гаманкова О.О. [2, с. 121], Козьменко О.В. [3, с. 216]. Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє стверджувати, що в цілому страховий ринок України був і залишається ринком з невисокою капіталізацією. Достатньо глибоко досліджені питання причин низької капіталізації страховиків і засоби її підвищення. Серед невисвітлених питань у контексті проблеми, що розглядається, можна назвати відсутність якісних критеріїв оцінки капіталізації.

Постановка завдання. Метою дослідження статті є визначення причин низької капіталізації та проведення якісної оцінки цього явища. Для досягнення мети в статті:

визначено ряд основних причин, які обумовлюють низьку капіталізацію страховиків;

пропонується класифікатор страхових компаній України відповідно до розміру їх сукупного капіталу;

рекомендовано заходи щодо збільшення капіталу страховиків;

окреслено перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українські страхові компанії мають низьку капіталізацію, що можна пояснити рядом причин, які мають здебільшого об'єктивний характер, а саме:

нестабільність економічної ситуації в країні;

низький рівень страхової культури населення і довіри до страховиків, які разом обумовлюють низький попит на страхові послуги;

нестабільна рентабельність страхового бізнесу;

початкова закритість українського страхового ринку для нерезидентів.

Нестабільна економічна ситуація в країні, яка носить перманентний характер, позначається на розвитку страхового сектора

вкрай негативно, зважаючи на дуже еластичний попит на страхові послуги. Населення і підприємницький сектор не довіряють страховим компаніям, оскільки затримки у виплаті страхових відшкодувань і відмови — явище, яке трапляється достатньо часто. В таких умовах інвестори неохоче вкладаються в страховий бізнес. Внутрішні джерела збільшення капіталізації обмежені нестабільною рентабельністю українських страховиків. З самого початку свого розвитку український страховий ринок був закритим для іноземного капіталу. В Законі України «Про страхування» від 1996 року було визначено, що страховиком може бути лише резидент України, і не в останню чергу це було пов'язано з бажанням надати можливість вітчизняним страховикам наростити рівень капіталізації, перш ніж вступати до висококонкурентного світового страхового господарства. Але так сталося, що надані пільгові умови щодо розвитку національного страхового ринку належним чином використані не були.

Фінансова криза 2008—2009 років і пов'язані з нею події показали, що успішно протистояти кризовим явищам можуть в переважній більшості страхові компанії, що мають високий рівень капіталізації.

Номинально капіталізація вітчизняних страхових компаній зростає, починаючи з 2001 року, і цей процес не зупинився навіть після початку фінансової кризи. Формальним поштовхом до активізації процесів капіталізації стала необхідність здійснення нарощення статутних капіталів компаніями, що здійснюють страхування життя, до 1,5 млн євро, і компаній, що здійснюють ризикове страхування, — до 1 млн євро. Процеси нарощення капіталізації в 2004—2005 роках співпали в часі з активною роботою Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг щодо боротьби з фінансовими схемами, які здійснювалися під видом страхової і перестрахової діяльності.

Другим фактором зростання капіталізації страхових компаній став прихід на вітчизняний страховий ринок закордонних інвесторів. Компанії, що були придбані, швидко капіталізувалися за рахунок проведення додаткових емісій акцій та їх придбання материнськими установами.

Капіталізація є одним з головних факторів конкурентної переваги страхової компанії на ринку. Більш капіталізовані страхові компанії мають можливість брати на утримання більші за розміром ризику, вигравати тендери на комплексне обслуговування корпоративних клієнтів, залучати кошти на фінансовому ринку.

Станом на 31.12.2010 р. на страховому ринку України функціонують 389 страхових компаній зі страхування іншого, ніж страхування життя [4], які дуже відрізняються між собою за специфікою діяльності та капіталізацією. Більшість вчених і експертів виказують думку про те, що Україні не потрібна така велика кількість страхових компаній (для прикладу в Китаї потреби суспільства в страхових послугах забезпечують 52 компанії, при цьому частка страхових премій складає 4 % від загальносвітових). Зараз в Україні не всі компанії надають дійсно страхові послуги, діяльність багатьох з них є непрозорою, а дані, що подаються в фінансових звітах такими страховиками, можуть виглядати нелогічними для фінансових аналітиків. Тому, для проведення подальшого практичного аналізу фінансової діяльності страхових компаній доцільно сформулювати їх класифікатор за величиною або власного капіталу, або страхового резерву фінансують більшість активів страховика, другий класифікатор може бути складений за величиною активів. В такий же спосіб (за величиною активів) класифікують комерційні банки [5].

Зважаючи на ситуацію, що склалася на вітчизняному страховому ринку за номінальною капіталізацією і розміром активів страховиків, а також за аналогією складання класифікатора банківських установ, нами пропонується такий класифікатор страхових компаній (табл. 1).

Таблиця 1

КЛАСИФІКАТОР СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ ЗА РОЗМІРОМ АКТИВІВ

Група I (найкрупніші СК)	Страхові компанії, активи яких перевищують 500 млн грн
Група II (великі СК)	Страхові компанії, активи яких перевищують 200 млн грн
Група III (середні СК)	Страхові компанії, активи яких перевищують 50 млн грн
Група IV (невеликі СК)	Страхові компанії, активи яких менше 50 млн грн

У табл. 2 відображено концентрацію за групами страхових компаній України в 2006—2010 роках.

**КОНЦЕНТРАЦІЯ АКТИВІВ
ЗА ГРУПАМИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ В 2006—2010 роках**

Рік дослідження	I гр. (Активи ≥ 500 млн грн)	II гр. (Активи ≥ 200 млн грн)	III гр. (Активи ≥ 50 млн грн)	IV гр. (Активи < 50 млн грн)
2006 рік	4 СК (Лемма, Земская СК, Аванте, Креміль)	10 СК	50 СК	306 СК
2007 рік	5 СК (Лемма, Аванте, Прові- та, Оранта, Креміль)	14 СК	48 СК	314 СК
2008 рік	8 СК (Лемма, Аванте, Оран- та, Провідна, Креміль, Омега, ТАС, Дженералі Гарант)	14 СК	52 СК	323 СК
2009 рік	6 СК (Аванте, Лемма, Оран- та, АХА, Омега, Кре- міль)	16 СК	44 СК	352 СК
2010 рік	8 СК (Лемма, Аванте, Оран- та, Омега, АХА, Прові- дна, Креміль, ТАС)	18 СК	46 СК	317 СК

Складено за даними сайтів: [4; 6]

За представленими в таблиці даними можна спостерігати:

у 2006 році в першій групі класифікатора було представлено 4 страхових компанії, які за усіма ознаками можна назвати неринковими. Найбільш відомі українські страхові компанії («Оранта», «ТАС», «УСГ», «Універсальна», «АХА», «Провідна», «Дженералі гарант» та ін.) були представлені в 2 і 3 групах. У четвертій групі, яка була представлена найбільшою кількістю страхових компаній, майже усі страховики невідомі на ринку;

у 2007 році ситуація залишалася практично такою ж як у 2006, але в складі найбільших компаній з'явилася «Оранта», яка надає послуги з класичного страхування, в 2007 до складу найбільших додалися ринкові компанії» СГ ТАС» та «Дженералі Гарант», в 2008 — «Провідна», в 2009 — «АХА». Те, що в складі найбільших страховиків з'являються відомі ринкові компанії, вказує на позитивні тенденції в розвитку страхового ринку;

в усіх періодах дослідження найбільше компаній знаходилося в четвертій групі класифікатора, при цьому це є або зовсім невідомі компанії, або компанії, які можна визначити як чітко регіональні (наприклад, СК «Дніпро», яка раніше мала назву «Оранта — Дніпро»).

На рис. 1 представлено структуру страхових компаній України за розміром їх сукупного капіталу.

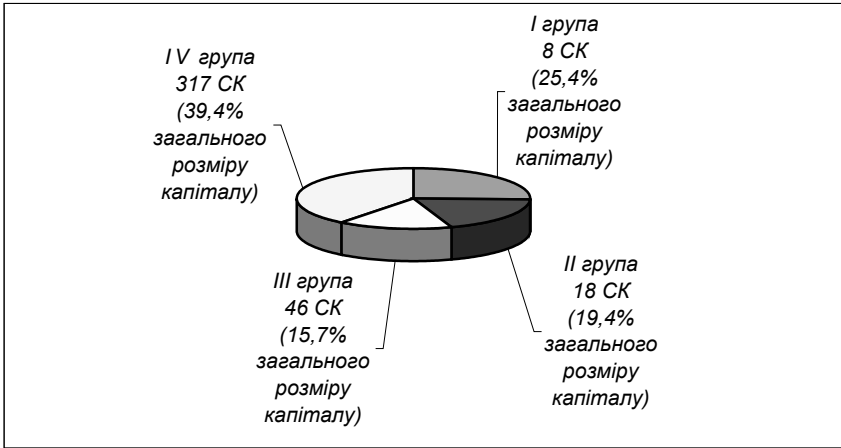

Рис. 1. Структура страхових компаній України за розміром сукупного капіталу в 2010 році

Найбільш цікавими для аналізу є компанії першої та другої груп класифікатора, оскільки в них представлені найбільш потужні в фінансовому плані компанії та найбільш активні оператори вітчизняного ринку класичного страхування. Можна побачити, що 25 % сукупного капіталу ринку приходить на 8 страхових компаній, а 45 % — на 26 компаній.

Проведений автором аналіз показників, що характеризують капіталізацію найбільш відомих вітчизняних страхових компаній показав, що зростання капіталізації здійснюється здебільшого за рахунок коштів власників [7]. Внутрішній ресурс збільшення капіталізації є достатньо обмеженим. Є випадки, коли інвестори покривають тривалу збиткову діяльність. Наприклад, у страхової компанії «ПЗУ Україна» тривалий час статутний капітал перевищував розмір власного капіталу, що

заборонено діючим господарським законодавством. Багато компаній понесли значні збитки під час фінансово-економічної кризи. Так, НАСК «Оранта», отримавши в кризовому 2009 році безпрецедентно велику інвестицію у розмірі 600 млн грн, в цьому ж році отримала чистий збиток у сумі 264,0 млн грн, що становило 44 % від внесених інвестором коштів.

Але попри збиткову діяльність значна частина досліджуваних страхових компаній залишається фінансово стійкими в довгостроковому періоді. У переважній більшості досліджуваних страхових компаній значення коефіцієнту автономії є більшим за 0,5. Такий коефіцієнт вказує на потенціал залучення страхових премій без необхідності збільшення власного капіталу.

Достатньо невисоким у переважній більшості досліджуваних компаній з усіх груп є показник гарантійного фонду. Це можна пояснити двома причинами:

по-перше, фактично не існує законодавчих вимог щодо формування гарантійного фонду;

по-друге, гарантійний фонд страховика в переважній частині являє собою нерозподілений прибуток, а велика кількість компаній в останні роки працювала збитково або на межі рентабельності.

Висновки з проведеного дослідження. Пропонована класифікація страхових компаній і обраховані за нею показники дають можливість сформулювати висновки:

переважна більшість страхових компаній (більше 80 %) належать до дрібних з низьким рівнем страхової капіталізації, що свідчить і про низький рівень фінансової стійкості страхового ринку в цілому, і про непрозорість операцій, що здійснюються страховими компаніями;

ряд найбільших за рівнем капіталізації страховиків проводять обмежену страхову діяльність. В цілому це підтверджує наведений вище висновок, але вже стосовно великих компаній;

аналіз звітних даних найбільш відомих страхових компаній України показав, що збільшення їх капіталізації в переважній більшості випадків проводиться за рахунок емісії нових акцій;

менеджменту і власникам компаній необхідно збільшувати капіталізацію як за рахунок зовнішніх внесків, так і за рахунок реінвестування прибутку.

Література

1. Стратегічне управління страховою компанією: Кол. моногр. / В.М. Фурман, О.Ф. Філонюк, М.П. Ніколенко, О.І. Барановський та ін.; Наук. ред. та кер. кол. авт. д-р екон. наук В.М. Фурман. — К.: КНЕУ, 2008. — 440 с.
2. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія / О.О. Гаманкова. — К.: КНЕУ, 2009. — 283, [1] с.
3. Козьменко О.В., Кравчук Г.В. Перспективи розвитку страхового ринку України після світової фінансової кризи // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. пр., Вип. 31. — Суми: УАБС НБУ — 2011. — С. 216.
4. Сайт Нацкомфінпослуг України. — Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>
5. Сайт Національного банку України. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
6. Інтернет-журнал про страхування. — Режим доступу: <http://forinsurer.com>
7. Фінансова звітність страхових компаній. — Режим доступу: <http://smida.gov.ua>

Статтю подано до редакції 12.10.2012 р.

УДК 368.029

Татаріна Т.В., канд. екон. наук, доц.,
доцент кафедри страхування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕРЕСТРАХУВАЛЬНОГО ЗАХИСТУ СТРАХОВИКА

АНОТАЦІЯ. У статті розглядаються особливості організації перестраховального захисту страховика, приведені чинники, які впливають на його ефективність. Визначено недоліки в організації перестраховального захисту та надано практичні рекомендації щодо їх усунення.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: перестраховальний захист, операції, ринок перестраховання, страховий портфель, власне утримання.

АННОТАЦИЯ. В статье рассматриваются особенности организации перестраховочной защиты страховщика, приведены факторы, которые влияют на ее эффективность. Определены недостатки в организации перестраховочной защиты и представлены практические рекомендации по их устранению.